ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 18ης Μαΐου 2017*

«Προδικαστική παραπομπή — Διανοητική ιδιοκτησία — Κανονισμός (ΕΚ) 207/2009 — Σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Άρθρο 97, παράγραφος 1 — Διεθνής δικαιοδοσία — Αγωγή για παραποίηση/απομίμηση στρεφόμενη κατά εταιρίας εδρεύουσας σε τρίτο κράτος — Υποθυγατρική εδρεύουσα στο κράτος μέλος του επιληφθέντος δικαστηρίου — Έννοια του όρου “εγκατάσταση”»

Στην υπόθεση C-617/15,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Oberlandesgericht Düsseldorf (εφετείο Ντύσσελντορφ, Γερμανία) με απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2015, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Νοεμβρίου 2015, στο πλαίσιο της δίκης

Hummel Holding A/S

κατά

Nike Inc.,

Nike Retail BV,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Ilešič (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, A. Prechal, A. Rosas, C. Toader και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: E. Tanchev

γραμματέας: M. Aleksejev, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ’ ακροατηρίου συζητήσεως της 6ης Οκτωβρίου 2016,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Hummel Holding A/S, εκπροσωπούμενη από τον T. Bösling, Rechtsanwalt,

— οι Nike Retail BV και Nike Inc., εκπροσωπούμενες από τους B. Führmeyer και F. Klein, Rechtsanwälte,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από την A. Collabolletta, avvocato dello Stato,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την J. Samnadda καθώς και τους T. Scharf και M. Wilderspin,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 12ης Ιανουαρίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 207/2009 του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για το σήμα της ΕΕ (ΕΕ 2009, L 78, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Hummel Holding A/S και, αφετέρου, της Nike Inc. και της θυγατρικής της Nike Retail BV, σχετικά με παραποίηση/απομίμηση από τις δύο τελευταίες ενός διεθνούς σήματος της Hummel Holding το οποίο ισχύει στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το νομικό πλαίσιο

Ο κανονισμός (ΕΚ) 44/2001

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 11 έως 13 του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1), έχουν ως εξής:

«(11) Οι κανόνες δικαιοδοσίας πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας και να βασίζονται στην αρχή της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου και η δωσιδικία αυτή πρέπει να ισχύει πάντοτε, εκτός από μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου το επίδικο αντικείμενο ή η αυτονομία των μερών δικαιολογεί άλλο συνδετικό παράγοντα. […]

(12) Η δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου πρέπει να συμπληρωθεί από εναλλακτικές δωσιδικίες που θα ισχύουν λόγω του στενού συνδέσμου μεταξύ του δικαστηρίου και της διαφοράς ή για τη διευκόλυνση του έργου της δικαιοσύνης.

(13) Στις συμβάσεις ασφάλισης, καταναλωτών και εργασίας […] είναι σκόπιμο να προστατεύεται ο αδύναμος διάδικος με ευνοϊκότερους για τα συμφέροντά του κανόνες δικαιοδοσίας.»

4 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του ως άνω κανονισμού έχει ως εξής:

«Με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος κανονισμού, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων αυτού του κράτους μέλους, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους.»

5 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«Αν ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία στο έδαφος κράτους μέλους, η διεθνής δικαιοδοσία σε κάθε κράτος μέλος ρυθμίζεται από το δίκαιο αυτού του κράτους μέλους, με την επιφύλαξη των άρθρων 22 και 23.»

Ο κανονισμός 207/2009

6 Ο κανονισμός 207/2009 τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΕ) 2015/2424 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2015 (ΕΕ 2015, L 341, σ. 21), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 23 Μαρτίου 2016. Πάντως, δεδομένου του χρόνου των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως εξετάζεται υπό το πρίσμα του κανονισμού 207/2009 όπως ίσχυε πριν από την τροποποίηση αυτή.

7 Οι αιτιολογικές σκέψεις 15 έως 17 του κανονισμού 207/2009 έχουν ως εξής:

«(15) Για την ενίσχυση της προστασίας των […] σημάτων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης], πρέπει να ορίζουν τα κράτη μέλη, βάσει της εθνικής τους νομοθεσίας, το μικρότερο δυνατό αριθμό εθνικών δικαστηρίων πρώτου και δευτέρου βαθμού ως αρμόδια για θέματα παραποίησης/απομίμησης και εγκυρότητας του […] σήματος [της Ευρωπαϊκής Ένωσης].

(16) Οι αποφάσεις περί εγκυρότητας και παραποίησης/απομίμησης των […] σημάτων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] είναι απαραίτητο να ισχύουν και να καλύπτουν το σύνολο της [Ένωσης], δεδομένου ότι αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να αποφεύγονται αντιφατικές αποφάσεις των δικαστηρίων και του [Γραφείου Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUIPO)] και να μην προσβάλλεται ο ενιαίος χαρακτήρας των […] σημάτων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης]. Οι διατάξεις του κανονισμού [44/2001] θα πρέπει να εφαρμόζονται σε όλες τις δικαστικές υποθέσεις που αφορούν […] σήματα [της Ευρωπαϊκής Ένωσης], εκτός εάν προβλέπεται παρέκκλιση από τον παρόντα κανονισμό.

(17) Θα πρέπει να αποφεύγεται η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων επί αγωγών μεταξύ των ιδίων διαδίκων, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά με βάση […] σήμα [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] και παράλληλα εθνικά σήματα. Προς τούτο, τα μέσα για την επίτευξη του σκοπού αυτού, όταν οι αγωγές ασκούνται μέσα στο ίδιο κράτος μέλος, πρέπει να αναζητηθούν στους εθνικούς διαδικαστικούς κανόνες, τους οποίους δεν θίγει ο παρών κανονισμός, ενώ, όταν οι αγωγές ασκούνται σε διαφορετικά κράτη μέλη, μάλλον ενδείκνυνται διατάξεις που θα βασίζονται στους κανόνες περί εκκρεμοδικίας και συνάφειας του κανονισμού [44/2001].»

8 Το άρθρο 94 του ως άνω κανονισμού, που φέρει τον τίτλο «Εφαρμογή του κανονισμού [44/2001]», περιλαμβάνεται στον τίτλο του Χ, ο οποίος περιέχει τους κανόνες για τη δικαιοδοσία και για τη διαδικασία σε αγωγές που αφορούν σήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το άρθρο αυτό ορίζει τα εξής:

«1. Εφόσον δεν ορίζεται άλλως στον παρόντα κανονισμό, στις διαδικασίες που αφορούν τα […] σήματα [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] και τις αιτήσεις […] σήματος [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] καθώς και στις δίκες που αφορούν τις ταυτόχρονες ή διαδοχικές αγωγές που ασκούνται με βάση [σήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης] και εθνικά σήματα, εφαρμόζονται οι διατάξεις του κανονισμού [44/2001].

2. Όσον αφορά τις διαδικασίες επί αγωγών και ανταγωγών που προβλέπονται στο άρθρο 96:

α) δεν εφαρμόζονται το άρθρο 2, το άρθρο 4, το άρθρο 5 σημεία 1, 3, 4 και 5, το άρθρο 31 του κανονισμού [44/2001]·

β) εφαρμόζονται, εντός των ορίων του άρθρου 97, παράγραφος 4, του παρόντος κανονισμού, τα άρθρα 23 και 24 του κανονισμού [44/2001]·

γ) οι διατάξεις του κεφαλαίου ΙΙ του κανονισμού [44/2001] που εφαρμόζονται στα πρόσωπα που έχουν κατοικία σε ένα κράτος μέλος, εφαρμόζονται επίσης και στα πρόσωπα που δεν έχουν μεν κατοικία σε ένα κράτος μέλος, αλλά έχουν εγκατάσταση σ' αυτό.»

9 Το άρθρο 95, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, που φέρει τον τίτλο «Δικαστήρια […] σημάτων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης]», προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη ορίζουν στο έδαφός τους τον μικρότερο δυνατό αριθμό πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων εθνικών δικαστηρίων που καλούνται στο εξής “δικαστήρια […] σημάτων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης]”, τα οποία ασκούν τα καθήκοντα που τους ανατίθενται με τον παρόντα κανονισμό.»

10 Το άρθρο 96 του ίδιου κανονισμού, που φέρει τον τίτλο «Αρμοδιότητα σε θέματα παραποίησης/απομίμησης και εγκυρότητας», ορίζει τα εξής:

«Τα δικαστήρια […] σημάτων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] έχουν αποκλειστική αρμοδιότητα για την εκδίκαση:

α) όλων των αγωγών για παραποίηση/απομίμηση και –εάν επιτρέπεται από το εθνικό δίκαιο– για επαπειλούμενη παραποίηση/απομίμηση […] σήματος [της Ευρωπαϊκής Ένωσης]·

[…]»

11 Το άρθρο 97 του κανονισμού 207/2009, που φέρει τον τίτλο «Διεθνής δικαιοδοσία», έχει ως εξής:

«1. Με την επιφύλαξη του παρόντος κανονισμού, καθώς και του κανονισμού [44/2001] που εφαρμόζονται δυνάμει του άρθρου 94, οι διαδικασίες που προκύπτουν από αγωγές και ανταγωγές που προβλέπονται στο άρθρο 96 διεξάγονται ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο ο εναγόμενος έχει την κατοικία του ή, αν δεν έχει κατοικία σε ένα από τα κράτη μέλη, στο δικαστήριο του κράτους μέλους στο οποίο έχει εγκατάσταση.

2. Εάν ο εναγόμενος δεν έχει ούτε κατοικία ούτε εγκατάσταση σε κράτος μέλος, οι διαδικασίες αυτές διεξάγονται ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο έχει την κατοικία του ο ενάγων, ή, αν δεν έχει κατοικία σε ένα από τα κράτη μέλη, ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο έχει εγκατάσταση.

3. Εάν ούτε ο εναγόμενος ούτε ο ενάγων έχουν κατοικία ή εγκατάσταση, οι εν λόγω διαδικασίες διεξάγονται ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο εδρεύει το [EUIPO].

[…]

5. Οι διαδικασίες που προκύπτουν από αγωγές και ανταγωγές που προβλέπονται στο άρθρο 96 πλην των αναγνωριστικών αγωγών για τη μη παραποίηση/απομίμηση […] σήματος [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] μπορούν επίσης να διεξαχθούν ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο διαπράχθηκε ή επαπειλείται να διαπραχθεί η παραποίηση/απομίμηση ή στο οποίο διαπράχθηκε πράξη προβλεπόμενη στο άρθρο 9 παράγραφος 3 δεύτερη φράση.»

12 Το άρθρο 98 του ως άνω κανονισμού, που φέρει τον τίτλο «Έκταση της αρμοδιότητας», προβλέπει, στην παράγραφό του 1, τα εξής:

«Ένα δικαστήριο […] σημάτων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] η αρμοδιότητα του οποίου βασίζεται στο άρθρο 97, παράγραφοι 1 έως 4, είναι αρμόδιο να αποφαίνεται για:

α) τις πράξεις παραποίησης/απομίμησης που διαπράχθηκαν ή επαπειλούνται να διαπραχθούν στο έδαφος οποιουδήποτε κράτους μέλους·

[…]».

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

13 Η Hummel Holding είναι μια εδρεύουσα στη Δανία επιχείρηση η οποία κατασκευάζει αθλητικά είδη καθώς και είδη ενδύσεως και υποδήσεως για αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου. Είναι δικαιούχος του καταχωρισθέντος υπό τον αριθμό 943057 διεθνούς εικονιστικού σήματος το οποίο ισχύει στην Ένωση για προϊόντα της κλάσεως 25, κατά την έννοια του Διακανονισμού της Νίκαιας για τη διεθνή ταξινόμηση των προϊόντων και των υπηρεσιών με σκοπό την καταχώριση των σημάτων, της 15ης Ιουνίου 1957, όπως έχει αναθεωρηθεί και τροποποιηθεί, τα οποία αντιστοιχούν στην ακόλουθη περιγραφή: «Ενδύματα, υποδήματα και είδη πιλοποιΐας».

14 Η εταιρία Nike, η οποία έχει την έδρα της στις Ηνωμένες Πολιτείες, ηγείται του ομίλου Nike, ο οποίος εμπορεύεται αθλητικά είδη σε ολόκληρο τον κόσμο. Στον όμιλο ανήκει και η εδρεύουσα στις Κάτω Χώρες Nike Retail. Η δεύτερη αυτή εταιρία εκμεταλλεύεται τον ιστότοπο στον οποίο τα προϊόντα της Nike διαφημίζονται και προσφέρονται προς πώληση, μεταξύ άλλων στη Γερμανία. Πέρα από τη διαδικτυακή τους διάθεση μέσω του ως άνω ιστότοπου, τα προϊόντα της Nike πωλούνται στη Γερμανία μέσω ανεξάρτητων εμπόρων τους οποίους εφοδιάζει η Nike Retail. Οι εταιρίες του ομίλου Nike δεν εκμεταλλεύονται απευθείας καταστήματα χονδρικής ή λιανικής στη Γερμανία.

15 Η Nike Deutschland GmbH, της οποίας η έδρα ευρίσκεται στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν (Γερμανία) και η οποία δεν είναι διάδικος στη διαφορά της κύριας δίκης, είναι, κατά το Oberlandesgericht Düsseldorf (εφετείο Ντύσσελντορφ, Γερμανία), θυγατρική της Nike Retail. Η Nike Deutschland δεν έχει δικό της ιστότοπο και δεν πωλεί εμπορεύματα σε τελικούς καταναλωτές ή μεσάζοντες. Διαπραγματεύεται όμως τις συμβάσεις μεταξύ των μεσαζόντων και της Nike Retail και παρέχει τη συνδρομή της στη Nike Retail για τη διαφήμιση και την εκτέλεση των συμβάσεων. Η Nike Deutschland παρέχει επίσης υπηρεσίες εξυπηρετήσεως μετά την πώληση στους τελικούς καταναλωτές.

16 Η Hummel Holding θεωρεί ότι ορισμένα προϊόντα της Nike, ειδικότερα σορτς καλαθοσφαίρισης, προσβάλλουν το διαλαμβανόμενο στη σκέψη 13 της παρούσας αποφάσεως σήμα, υποστηρίζει δε ότι η πλειονότητα των προσβολών έλαβε χώρα στη Γερμανία. Η Hummel Holding ενήγαγε τις Nike και Nike Retail ενώπιον του Landgericht Düsseldorf (πρωτοδικείο Ντύσσελντορφ, Γερμανία), το οποίο έκρινε μεν ότι είχε διεθνή δικαιοδοσία διότι η Nike Deutschland συνιστούσε εγκατάσταση της Nike, αλλά απέρριψε την αγωγή επί της ουσίας. Η Hummel Holding άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

17 Η Hummel Holding ζητεί να παύσει η εισαγωγή και η εξαγωγή, η διαφήμιση, η προσφορά, η κυκλοφορία και η συναίνεση στην κυκλοφορία των προϊόντων αυτών, για τη μεν Nike όσον αφορά το έδαφος της Ένωσης (επικουρικώς, το έδαφος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας), για τη δε Nike Retail όσον αφορά το έδαφος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

18 Οι Nike και Nike Retail επικαλέστηκαν έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας των γερμανικών δικαστηρίων.

19 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η διεθνής δικαιοδοσία των γερμανικών δικαστηρίων να αποφανθούν επί της στρεφόμενης κατά των εταιριών του ομίλου Nike αγωγής, η οποία αφορά ολόκληρη την Ένωση, δεν μπορεί να απορρεύσει παρά μόνον από το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009. Επισημαίνει όμως ότι η έκταση την οποία έχει η κατά τη διάταξη αυτή έννοια της «εγκαταστάσεως», στην περίπτωση των ανεξάρτητων θυγατρικών και υποθυγατρικών, αποτελεί αντικείμενο διαφορετικών ερμηνειών και δεν έχει αποσαφηνιστεί από το Δικαστήριο.

20 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Oberlandesgericht Düsseldorf (εφετείο Ντύσσελντορφ) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Υπό ποιες περιστάσεις επιχείρηση με νομικά διακριτή προσωπικότητα και έδρα σε κράτος μέλος της Ένωσης, η οποία είναι υποθυγατρική επιχειρήσεως μη έχουσας έδρα στην Ένωση, πρέπει να θεωρείται ως "εγκατάσταση" της επιχειρήσεως κατά την έννοια του άρθρου 97, παράγραφος 1, του [κανονισμού 207/2009];»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

21 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι νομικώς ανεξάρτητη εταιρία εδρεύουσα σε κράτος μέλος, η οποία είναι υποθυγατρική μιας μητρικής επιχειρήσεως που δεν έχει την έδρα της στην Ένωση, συνιστά «εγκατάσταση» της μητρικής επιχειρήσεως κατά την έννοια της ως άνω διατάξεως.

22 Υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, από τις απαιτήσεις τόσο της ενιαίας εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όσο και της αρχής της ισότητας συνάγεται ότι μια διάταξη του δικαίου της Ένωσης που δεν περιέχει ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου της πρέπει, κατά κανόνα, να ερμηνεύεται κατά τρόπο αυτοτελή και ενιαίο σε ολόκληρη την Ένωση με βάση όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και τον σκοπό που επιδιώκει η οικεία κανονιστική ρύθμιση (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 18ης Ιανουαρίου 1984, Ekro, 327/82, EU:C:1984:11, σκέψη 11, της 3ης Σεπτεμβρίου 2014, Deckmyn και Vrijheidsfonds, C-201/13, EU:C:2014:2132, σκέψη 14, και της 16ης Ιουλίου 2015, Abcur, C-544/13 και C-545/13, EU:C:2015:481, σκέψη 45).

23 Τούτο ισχύει ως προς την έννοια της κατά το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 «εγκαταστάσεως», εφόσον ο εν λόγω κανονισμός δεν παρέχει ορισμό της έννοιας αυτής ούτε παραπέμπει στα εθνικά δίκαια για τον καθορισμό της σημασίας της.

24 Καταρχάς, επισημαίνεται ότι ο κανονισμός 207/2009 προβλέπει, υπό την επιφύλαξη των ρητώς απαριθμούμενων σε αυτόν εξαιρέσεων, την εφαρμογή των διατάξεων του κανονισμού 44/2001 στις διαδικασίες που αφορούν τα σήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις αιτήσεις τέτοιων σημάτων, πράγμα που ρητώς προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 16 του κανονισμού 207/2009, καθώς και από το άρθρο 94 και το άρθρο 97, παράγραφος 1.

25 Συναφώς, ναι μεν ορισμένες διατάξεις του κανονισμού 44/2001, όπως το άρθρο 5, παράγραφος 5, και το άρθρο 18, παράγραφος 2, επίσης αναφέρονται στην έννοια της «εγκαταστάσεως», έτσι ώστε να μην αποκλείεται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη σχετική με τις δύο αυτές διατάξεις νομολογία του Δικαστηρίου να είναι, μέχρις ενός σημείου, χρήσιμα για την ερμηνεία του όρου «εγκατάσταση» κατά την έννοια του κανονισμού 207/2009, πλην όμως δεν μπορεί να κριθεί ότι ο εν λόγω όρος θα πρέπει οπωσδήποτε να έχει το ίδιο περιεχόμενο, είτε χρησιμοποιείται στον ένα είτε στον άλλο από τους δύο αυτούς κανονισμούς.

26 Ειδικότερα, παρά την αρχή περί εφαρμογής του κανονισμού 44/2001 επί αγωγών που αφορούν σήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η εφαρμογή ορισμένων διατάξεων του κανονισμού αυτού, και ιδίως των διαλαμβανόμενων στο άρθρο 4 και στο άρθρο 5, παράγραφος 1, κανόνων, όσον αφορά την εκδίκαση των αγωγών και ανταγωγών του άρθρου 96 του κανονισμού 207/2009, αποκλείεται βάσει του άρθρου 94, παράγραφος 2, του κανονισμού 207/2009. Λαμβανομένης υπόψη της εξαιρέσεως αυτής, η διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων σημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία προβλέπει το άρθρο 95, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 για την εκδίκαση των κατά το άρθρο 96 αγωγών και ανταγωγών, απορρέει από τους κανόνες που προβλέπει ευθέως ο κανονισμός αυτός, οι οποίοι

αποτελούν lex specialis έναντι των κανόνων τους οποίους θεσπίζει ο κανονισμός 44/2001 (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 5ης Ιουνίου 2014, Coty Germany, C-360/12, EU:C:2014:1318, σκέψεις 26 και 27).

27 Άλλωστε, ο κανονισμος 44/2001, αφενός, και ο κανονισμός 207/2009, αφετέρου, επιδιώκουν σκοπούς μη ταυτόσημους μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, ο κανονισμός 44/2001 αποσκοπεί, κατά τις αιτιολογικές σκέψεις του 12 και 13, στο να συμπληρώσει την κατοικία του εναγομένου με εναλλακτικές δωσιδικίες που θα ισχύουν λόγω του στενού συνδέσμου μεταξύ του δικαστηρίου και της διαφοράς ή για τη διευκόλυνση του έργου της δικαιοσύνης, ή, σε ό,τι αφορά τις συμβάσεις ασφάλισης, καταναλωτών και εργασίας, στο να προστατεύσει τον αδύναμο διάδικο με ευνοϊκότερους για τα συμφέροντά του κανόνες δικαιοδοσίας.

28 Ο δε κανονισμός 207/2009 έχει τον σκοπό, κατά τις αιτιολογικές σκέψεις του 15 έως 17, να ενισχύσει την προστασία των σημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να αποτρέψει την έκδοση αντιφατικών αποφάσεων των δικαστηρίων καθώς και προσβολές του ενιαίου χαρακτήρα των εν λόγω σημάτων, μέσω αποφάσεων των δικαστηρίων σημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες ισχύουν και καλύπτουν το σύνολο της Ένωσης.

29 Επομένως, για να προσδιορισθούν τα δηλωτικά της έννοιας της «εγκαταστάσεως» κατά το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 στοιχεία, πρέπει να ληφθούν υπόψη, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου που υπενθυμίζεται στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως, όχι μόνον το γράμμα της διατάξεως αυτής, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί τους οποίους επιδιώκει.

30 Το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 δεν εμπεριέχει διευκρινίσεις ως προς την έννοια του όρου «εγκατάσταση», για τους σκοπούς της εφαρμογής του. Προκύπτει όμως εξ αυτού ότι ο εναγόμενος ο οποίος δεν έχει κατοικία στην Ένωση είναι δυνατόν να έχει στην Ένωση μία ή περισσότερες εγκαταστάσεις, πράγμα που εκ πρώτης όψεως φαίνεται να υποδηλώνει ότι, στην τελευταία αυτή περίπτωση, διεθνή δικαιοδοσία έχουν τα δικαστήρια των διαφόρων κρατών μελών στο έδαφος των οποίων υπάρχουν τέτοιες εγκαταστάσεις.

31 Σε ό,τι αφορά το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 97 του κανονισμού 207/2009, επισημαίνεται ότι η διάταξη αυτή εγγυάται την ύπαρξη forum στην Ένωση για όλες τις δίκες σε θέματα παραποίησης/απομίμησης και εγκυρότητας ενός σήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το άρθρο αυτό, το οποίο περιλαμβάνει περισσότερες βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας, απαριθμεί, στις παραγράφους του 1 έως 4, τα διαδοχικώς εφαρμοστέα κριτήρια καθορισμού του κράτους μέλους του οποίου τα δικαστήρια είναι αρμόδια, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 98, παράγραφος 1, στοιχείο α', του ως άνω κανονισμού, να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική προστασία των σημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ολόκληρο το έδαφός της.

32 Το άρθρο 97 του κανονισμού 207/2009 εγκαθιδρύει, στην παράγραφό του 1, τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο ο εναγόμενος έχει την κατοικία του ή, αν δεν έχει κατοικία σε ένα από τα κράτη μέλη, των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο έχει εγκατάσταση. Για την περίπτωση και μόνο που ο εναγόμενος δεν έχει ούτε κατοικία ούτε εγκατάσταση σε κράτος μέλος της Ένωσης, οι παράγραφοι 2 και 3 του άρθρου αυτού προβλέπουν, αντιστοίχως, επικουρική διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους μέλους της κατοικίας ή της εγκαταστάσεως του ενάγοντος και έτι επικουρικότερη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο εδρεύει το EUIPO.

33 Η δε παράγραφος 5 του εν λόγω άρθρου προβλέπει, μεταξύ άλλων, διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο διαπράχθηκε ή επαπειλείται να διαπραχθεί η παραποίηση/απομίμηση, στην περίπτωση όμως αυτή τα εν λόγω δικαστήρια είναι αρμόδια, όπως προκύπτει από το άρθρο 98 του κανονισμού 207/2009, μόνον ως προς το έδαφος του κράτους μέλους στο οποίο εδρεύουν.

34 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 80 των προτάσεών του, το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009, το οποίο προβλέπει τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους μέλους εντός του οποίου ευρίσκεται η εγκατάσταση εταιρίας που δεν έχει την έδρα της στην Ένωση, αντί να συνιστά παρέκκλιση από την αρχή της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου, που προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 44/2001 ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής σκέψης 11 του ίδιου κανονισμού, συνιστά μάλλον την εφαρμογή της, πράγμα που συνηγορεί υπέρ της ευρείας ερμηνείας της έννοιας αυτής.

35 Ειδικότερα, ο χαρακτήρας γενικής αρχής που έχει ο ως άνω κανόνας διεθνούς δικαιοδοσίας, ο οποίος αποτελεί έκφραση της αρχής actor sequitur forum rei, εξηγείται από το γεγονός ότι ο κανόνας αυτός καθιστά δυνατό στον εναγόμενο να αμυνθεί, καταρχήν, ευκολότερα (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις της 13ης Ιουλίου 2000, Group Josi, C-412/98, EU:C:2000:399, σκέψη 35, και της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Besix, C-256/00, EU:C:2002:99, σκέψη 52). Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 82 των προτάσεών του, αυτό ακριβώς συμβαίνει στην περίπτωση που διάδικος καλείται να αμυνθεί ενώπιον των δικαστηρίων κράτους στο οποίο έχει εγκατάσταση και ως προς το οποίο η κατάστασή του παρουσιάζει επομένως μεγαλύτερη εγγύτητα.

36 Η ερμηνεία αυτή δεν θίγει εξάλλου τους σκοπούς της νομοθεσίας για το σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι υπενθυμίζονται στη σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως, εφόσον οι αποφάσεις των δικαστηρίων σημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα οποία έχουν διεθνή δικαιοδοσία βάσει του άρθρου 97 του κανονισμού 207/2009 έχουν ισχύ και καλύπτουν ολόκληρη την Ένωση.

37 Μια τέτοια ευρεία ερμηνεία οδηγεί στο συμπέρασμα ότι απαιτείται να υπάρχουν εξωτερικές ενδείξεις από τις οποίες να μπορεί να αναγνωριστεί με ευχέρεια η ύπαρξη «εγκαταστάσεως» κατά την έννοια του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009. Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 52 των προτάσεών του, η ύπαρξη τέτοιας εγκαταστάσεως προϋποθέτει επομένως μια πραγματική και σταθερή παρουσία διά της οποίας ασκείται εμπορική δραστηριότητα και η οποία εκδηλώνεται μέσω της υπάρξεως προσωπικού καθώς και υλικού εξοπλισμού. Ακόμη, η εγκατάσταση αυτή πρέπει να εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση της μητρικής επιχειρήσεως (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, αποφάσεις της 22ας Νοεμβρίου 1978, Somafer, 33/78, EU:C:1978:205, σκέψη 11, της 18ης Μαρτίου 1981, Blanckaert & Willems, 139/80, EU:C:1981:70, σκέψη 12, της 9ης Δεκεμβρίου 1987, SAR Schotte, 218/86, EU:C:1987:536, σκέψη 10, και της 19ης Ιουλίου 2012, Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, σκέψη 48).

38 Δεν ασκεί συναφώς επιρροή το κατά πόσον η εγκατάσταση, σε κράτος μέλος, μιας εταιρίας της οποίας η έδρα ευρίσκεται εκτός της Ένωσης διαθέτει ή όχι νομική προσωπικότητα (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 2011, Voogsgeerd, C-384/10, EU:C:2011:842, σκέψη 54). Συγκεκριμένα, οι τρίτοι πρέπει να μπορούν να βασιστούν στην εξωτερική εντύπωση την οποία δημιουργεί η εγκατάσταση με το να ενεργεί ως προέκταση της μητρικής επιχειρήσεως (βλ., υπ' αυτήν την έννοια, απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1987, SAR Schotte, 218/86, EU:C:1987:536, σκέψη 15).

39 Δεν ασκεί επιρροή ούτε το γεγονός ότι η εταιρία που εδρεύει στο κράτος μέλος του οποίου τα δικαστήρια έχουν επιληφθεί της υποθέσεως είναι υποθυγατρική της εδρεύουσας εκτός της Ένωσης εταιρίας και όχι άμεση θυγατρική της, εφόσον οι πληρούνται οι εκτεθείσες στη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως προϋποθέσεις.

40 Εξάλλου, για την εφαρμογή του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 δεν έχει καταρχήν σημασία το αν η κατά τα ανωτέρω καθορισθείσα εγκατάσταση μετέσχε ή όχι στην προβαλλόμενη παραποίηση/απομίμηση. Ειδικότερα, μια τέτοια απαίτηση, την οποία δεν προβλέπει το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009, δεν θα συμβιβαζόταν άλλωστε και με την ανάγκη, που υπενθυμίζεται στη σκέψη 34 της παρούσας αποφάσεως, για ευρεία ερμηνεία της έννοιας της «εγκαταστάσεως».

41 Βάσει των σκέψεων αυτών, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι νομικώς ανεξάρτητη εταιρία εδρεύουσα σε κράτος μέλος, η οποία είναι υποθυγατρική μιας μητρικής επιχειρήσεως που δεν έχει την έδρα της στην Ένωση, συνιστά «εγκατάσταση» της μητρικής επιχειρήσεως κατά την έννοια της ως άνω διατάξεως, εφόσον η εν λόγω θυγατρική συνιστά κέντρο επιχειρήσεων το οποίο, στο κράτος μέλος όπου αυτή ευρίσκεται, έχει μια πραγματική και σταθερή παρουσία διά της οποίας ασκείται εμπορική δραστηριότητα και η οποία εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση της εν λόγω μητρικής επιχειρήσεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

42 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 207/2009 του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για το σήμα της ΕΕ, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι νομικώς ανεξάρτητη εταιρία εδρεύουσα σε κράτος μέλος, η οποία είναι υποθυγατρική μιας μητρικής επιχειρήσεως που δεν έχει την έδρα της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συνιστά «εγκατάσταση» της μητρικής επιχειρήσεως κατά την έννοια της ως άνω διατάξεως, εφόσον η εν λόγω θυγατρική συνιστά κέντρο επιχειρήσεων το οποίο, στο κράτος μέλος όπου αυτή ευρίσκεται, έχει μια πραγματική και σταθερή παρουσία διά της οποίας ασκείται εμπορική δραστηριότητα και η οποία εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση της εν λόγω μητρικής επιχειρήσεως.

(υπογραφές)